

[Strona Główna](#) > ... > [Sprawy Rodzinne I Dziedziczenie](#) > [Prawo Spadkowe](#) > [Ograniczenia Dotyczące Dziedziczenia – Przepisy Szczególne](#) > [France](#)

Ograniczenia dotyczące dziedziczenia – przepisy szczególne

Autor treści:

European Judicial Network
(in civil and commercial
matters)

1 Czy zgodnie z prawem danego państwa członkowskiego istnieją szczególne zasady nakładające, ze względów gospodarczych, rodzinnych lub społecznych, ograniczenia dotyczące dziedziczenie nieruchomości, niektórych przedsiębiorstw lub innych specjalnych kategorii aktywów znajdujących się w tym państwie członkowskim lub wpływające na ich dziedziczenie?

We Francji obowiązują szczególne zasady, które stanowią odstępstwo od zwykłego prawa spadkowego zarówno w odniesieniu do porządku dziedziczenia (*dévolution successorale*, pkt 1), jak i podziału spadku (*partage successoral*, pkt 2).

1. Przepisy szczególne dotyczące porządku dziedziczenia

Porządek dziedziczenia jest mechanizmem ustalania, kto odziedziczy spadek po zmarłym.

Szczególne zasady dotyczące porządku dziedziczenia zawarto we francuskim ustawodawstwie i orzecznictwie w celu uwzględnienia szczególnego charakteru niektórych składników majątku. Mają one zastosowanie do następujących składników majątku:

Pamiątki rodzinne

Szczególne zasady dotyczące pamiątek rodzinnych (*souvenirs de famille*) wynikają z orzecznictwa.

Pamiątki rodzinne to przedmioty rodzinne, których wartość jest głównie osobista i subiektywna, na przykład listy do rodziny, portrety, meble z herbem rodzinnym itp. Majątek ten stanowi „świadectwo historii rodziny”, dlatego jest traktowany jako „spuścizna emocjonalna, a nie pieniężna, której znaczenie dla rodziny wymaga szczególnego podejścia do zasad przenoszenia takiego majątku, aby uniknąć jego rozproszenia, co mogłoby pozbawić go istotnego, rodzinnego charakteru, który decyduje o jego wartości” (Grimaldi, M., *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz Action, wydanie 7, 2021/2022, pkt 235.221).

Zgodnie z orzecznictwem (zob. w szczególności [I Wydział Cywilny z dnia 21 lutego 1978 r., odwołanie nr 76-10.561, opublikowane w Biuletynie](#)), zasady dotyczące porządku dziedziczenia i podziału spadku określone w kodeksie cywilnym (*Code Civil*) nie mają zastosowania do tych składników majątku. Gdy członkowie rodziny nie wypracowali między sobą lepszego porozumienia i nie ma rozrządzenia testamentowego (*disposition testamentaire*) te składniki majątku można złożyć w depozyt członkowi rodziny, którego sąd uzna za najodpowiedniejszego do ich przechowywania. Zamiast przekazać je konkretnemu członkowi rodziny, pamiątki rodzinne oddaje się pod opiekę tego członka rodziny, który ma obowiązek udostępnić je także pozostałym

członkom rodziny.

Kwatery cmentarne

Kwaterna cmentarna oznacza miejsce na cmentarzu (grobowiec lub grób). Kwatery cmentarne mają szczególnie istotny cel rodzinny, co zgodnie z francuskim orzecznictwem uzasadnia odstępstwo od powszechnego prawa spadkowego.

W związku z tym, w drodze odstępstwa od [art. 815 kodeksu cywilnego](#), kwatery cmentarne nigdy nie mogą być przedmiotem podziału spadku: przekazuje się je spadkobiercom, którzy pozostają ich stałymi współwłaścicielami (*indivision perpétuelle*). Jako współwłaściciele spadkobiercy mają prawo do pochówku na kwaterze cmentarnej, do pochowania na niej członków swojej rodziny oraz do sprzeciwienia się pochówkowi osób, które nie są członkami rodziny pierwotnego właściciela kwatery cmentarnej (*concessionnaire*).

Własność literacka i artystyczna

[Art. L. 111-1 kodeksu własności intelektualnej](#) (*code de la propriété intellectuelle*) stanowi, że prawo autorskie to zbiór cech intelektualnych i osobistych (np. prawo do rozpowszechniania utworu, prawo do oznaczenia utworu swoim imieniem i nazwiskiem, prawo do poszanowania utworu itp.) oraz cech majątkowych (np. prawo do otrzymania wynagrodzenia za rozpowszechnianie utworu).

W celu ochrony praw autorskich kodeks własności intelektualnej zawiera szereg przepisów szczególnych stanowiących odstępstwo od zwykłych zasad dotyczących porządku dziedziczenia.

Na przykład w odniesieniu do cech majątkowych, [art. L.123-6 kodeksu własności intelektualnej](#) stanowi, że żyjący małżonek posiada specjalne prawo użytkowania prawa do czerpania korzyści (*usufruit spécial sur le droit d'exploitation*) z utworu intelektualnego, którym to prawem nie rozporządził autor. Zdaniem przedstawicieli doktryny, to specjalne prawo użytkowania „wynika z faktu, że żyjący małżonek swoimi staraniami wspierał środowisko sprzyjające tworzeniu utworów intelektualnych, w związku z czym zgodne z prawem jest zapewnienie mu zadośćuczynienia poprzez przyznanie mu prawa do czerpania korzyści z produktu tej twórczości” (Grimaldi, M., *Droit patrimonial de la famille*, Dalloz Action, wydanie 7, 2021/2022, pkt 235.201).

W odniesieniu do cech intelektualnych i osobistych, [art. L. 121-2 kodeksu własności intelektualnej](#) stanowi, że po śmierci autora „prawo do rozpowszechniania utworów wydanych po śmierci autora realizują wykonawcy testamentu (*exécuteurs testamentaires*) wyznaczeni przez autora za jego życia. Jeżeli takich wykonawców testamentu nie wyznaczono lub jeżeli oni nie żyją, o ile autor nie zastrzegł inaczej, prawo to wykonują w następującej kolejności: zstępni, małżonek, wobec którego nie wydano prawomocnego orzeczenia o separacji (*jugement passé en force de chose jugée de séparation de corps*) i który nie zawarł nowego związku małżeńskiego, spadkobiercy inni niż zstępni, którzy nabędą całość lub część spadku w drodze dziedziczenia, oraz zapisobiercy uniwersalni (*légataires universels*) lub obdarowani (*donataires*) całością przyszłego spadku”. Porządek osób, o których mowa w tym artykule, różni się zatem od porządku określonego w [art. 734 kodeksu cywilnego](#) do celów ustalenia kolejności, w jakiej spadkobiercy zmarłego dziedziczą spadek.

Dzierżawa gruntów rolnych

Dzierżawa gruntów rolnych (*bail rural*) oznacza umowę dzierżawy gruntów rolnych lub budynków przez właściciela lub wydzierżawiającego (*bailleur*) na rzecz najemcy lub dzierżawcy (*exploitant*) w zamian za czynsz. Grunty lub budynki udostępnia się w ten sposób na potrzeby działalności rolniczej.

[Art. L. 411-34 kodeksu rolnictwa i rybołówstwa morskiego](#) (*code rural et de la pêche maritime*) stanowi co do zasady, że dzierżawę gruntów rolnych kontynuuje się na rzecz małżonka lub zarejestrowanego partnera zmarłego, oraz jego wstępnych i zstępnych, którzy prowadzili z nim gospodarstwo rolne lub faktycznie uczestniczyli w jego prowadzeniu w okresie pięciu lat poprzedzających śmierć zmarłego.

Ten szczególny przepis jest uzasadniony specyficznym charakterem rolnictwa. Stanowi on odstępstwo od prawa powszechnego, ponieważ:

- wyłącza krewnych w linii bocznej (tj. rodzeństwo), którzy są spadkobiercami zmarłego na mocy prawa powszechnego dotyczącego dziedziczenia, od korzystania z prawa dzierżawy gruntów rolnych;

- aby skorzystać z prawa dzierżawy gruntów rolnych, osoby wymienione w art. L. 411-34 kodeksu rolnictwa i rybołówstwa morskiego muszą faktycznie prowadzić gospodarstwo rolne wraz ze zmarłym przed jego śmiercią.

Szczegółowe przepisy mające na celu ochronę wspólnego domu pary

Szczególne przepisy uniemożliwiają małżonkowi lub zarejestrowanemu partnerowi zmarłego wspólne dziedziczenie ich wspólnego domu z innymi spadkobiercami zmarłego. Przepisy te, ustanowione ze względu na rodzinny charakter wspólnego domu, mają na celu ochronę środowiska życia żyjącego małżonka lub, w odniesieniu do umów najmu lokalu mieszkalnego (*baux d'habitation*), zarejestrowanego partnera zmarłego.

Art. 1751 kodeksu cywilnego ustanawia zasadę współużytkowania (*cotitularité*) w odniesieniu do *umów najmu lokali mieszkalnych*. Przepis ten stanowi, że „prawo najmu lokalu, który nie jest lokalem użytkowym ani komercyjnym, który jest faktycznie wykorzystywany przez oboje małżonków lub partnerów jako ich miejsce zamieszkania, niezależnie od ich małżeńskiego ustroju majątkowego i bez względu na wszelkie umowy stanowiące inaczej, nawet jeśli umowę najmu zawarto przed zawarciem małżeństwa lub związku partnerskiego, jeżeli partnerzy wspólnie tego zażądatają, uznaje się za przysługujące obojgu małżonkom lub zarejestrowanym partnerom”.

Ostatni akapit tego artykułu stanowi, że „w przypadku śmierci jednego z małżonków lub zarejestrowanych partnerów pozostający przy życiu małżonek lub zarejestrowany partner, współmieszkający na podstawie umowy najmu, ma wyłączne prawo do tej umowy najmu, chyba że wyraźnie się go zrzeknie”.

Jeżeli wspólny domu jest współwłasnością małżonków lub własnością zmarłego małżonka, **art. 764 kodeksu cywilnego** stanowi, że małżonek uprawniony do dziedziczenia, dla którego ten wspólny dom faktycznie stanowił główne miejsce zamieszkania w chwili śmierci współmałżonka, ma do końca życia prawo do mieszkania (*droit d'habitation*) w tym wspólnym domu i prawo do korzystania z jego wyposażenia (*droit d'usage sur le mobilier*). W przeciwieństwie do przepisu mającego zastosowanie do najmu lokali mieszkalnych, wyjątek ten ma zastosowanie wyłącznie do małżeństw (a nie do związków partnerskich).

2. Szczegółowe przepisy dotyczące podziału spadku: przydział preferencyjny

Podział spadku jest ostatnim etapem postępowania spadkowego. Kładzie on kres współwłasności, ponieważ wiąże się z przyznaniem każdemu spadkobiercy praw indywidualnych do poszczególnych składników majątku wchodzącego w skład masy spadkowej.

Co do zasady, aby dokonać podziału spadku, należy wydzielić tyle części spadku, ilu jest spadkobierców wspólnie uprawnionych do udziału w spadku (**art. 827 kodeksu cywilnego**). Co do zasady wszystkie części spadku mają taką samą wartość. Jeżeli ze względu na skład masy spadkowej niemożliwe jest wydzielenie części o takiej samej wartości, różnicę wyrównuje się w formie dopłaty wyrównującej udziały (*soulte*)(**art. 826 kodeksu cywilnego**).

Art. 830 kodeksu cywilnego stanowi, że przy ustanawianiu i komponowaniu części spadku należy dążyć do tego, aby nie dzielić jednostek gospodarczych i innych składników majątku, których podział prowadziłby do obniżenia ich wartości.

Współspadkobiercy mogą uzgodnić między sobą, kto otrzyma którą z części majątku. Jeżeli współspadkobiercy nie osiągną porozumienia, części majątku przydziela się im losowo.

Niektóre składniki majątku można jednak wyłączyć z losowego przydzielania i przydzielić określonemu spadkobiercy w sposób preferencyjny. Przepisy przewidują, że pozostały przy życiu małżonek lub współspadkobierca może zawnioskować o przydział preferencyjny (*attribution préférentielle*):

- przedsiębiorstwa rolnego, handlowego, przemysłowego, rzemieślniczego lub biznesowego, w którym faktycznie uczestniczył lub uczestniczył (**art. 831 kodeksu cywilnego**). Taki preferencyjny przydział stosuje się z mocy prawa do każdego gospodarstwa rolnego, które nie przekracza limitów powierzchni określonych w dekrete Rady Stanu, chyba że sąd orzekł, że pozostaje ono we współwłasności (**art. 832 kodeksu cywilnego**). Taki preferencyjny przydział zależy od prawomocnego orzeczenia sądu orzekającego co do istoty sprawy w pozostałych sprawach;
- prawa własności lub najmu lokalu, w którym faktycznie mieszka, jeżeli zamieszkiwał w nim w chwili śmierci zmarłego, oraz prawo własności znajdującego się w tym mieszkaniu wyposażenia, a także pojazdu

zmarłego, jeżeli pojazd ten jest mu niezbędny do zaspokajania codziennych potrzeb ([art. 831 ust. 2 pkt 1 kodeksu cywilnego](#)). Taki preferencyjny przydział stosuje się z mocy prawa ([art. 831 ust. 3 kodeksu cywilnego](#));

- prawa własności lub najmu lokalu przedsiębiorstwa, który faktycznie wykorzystuje do prowadzenia swojej działalności gospodarczej, jak również ruchomości niezbędnych do prowadzenia tej działalności ([art. 831 ust. 2 pkt 2 kodeksu cywilnego](#)). Taki preferencyjny przydział zależy od prawomocnego orzeczenia sądu orzekającego co do istoty sprawy;
- wszystkich ruchomości niezbędnych do korzystania z nieruchomości rolnej (*exploitation d'un bien rural*) uprawianej przez zmarłego w charakterze rolnika lub dzierżawcy, w przypadku gdy dzierżawa jest kontynuowana na rzecz wnioskodawcy lub w przypadku przyznania wnioskodawcy nowej dzierżawy ([art. 831 ust. 2 pkt 3 kodeksu cywilnego](#)). Taki preferencyjny przydział zależy od prawomocnego orzeczenia sądu orzekającego co do istoty sprawy.

We wszystkich przypadkach, nawet jeśli przydział preferencyjny stosuje się z mocy prawa, nigdy nie odbywa się on automatycznie. Oznacza to, że zawsze musi o niego zawnieść pozostały przy życiu małżonek lub spadkobierca, który chce z niego skorzystać.

2 Czy zgodnie z prawem danego państwa członkowskiego te szczególne zasady mają zastosowanie do powyższych rodzajów aktywów niezależnie od prawa mającego zastosowanie do dziedziczenia?

Spośród przedstawionych powyżej przepisów dotyczących porządku dziedziczenia, które stanowią odstępstwo od prawa powszechnego, tylko dwa stosuje się niezależnie od prawa mającego zastosowanie do dziedziczenia:

- przepisy dotyczące przydziału preferencyjnego – Sąd Kasacyjny (*Cour de cassation*) orzekł, że „przepisy dotyczące preferencyjnego podziału są, ze względu na ich cel gospodarczy i społeczny, przepisami wymuszającymi swoje zastosowanie przed przepisami prawa miejsca położenia nieruchomości” (I Wydział Cywilny, 10 października 2012 r., odwołanie nr 11-18.345, opublikowane w Biuletynie);
- przepisy dotyczące autorskich praw osobistych (*droit moral des auteurs*) – Sąd Kasacyjny orzekł, że „przepisy stanowiące, iż we Francji osoba będąca autorem dzieła literackiego lub artystycznego korzysta z autorskich praw osobistych ustanowionych na jej rzecz, są przepisami bezwzględnie obowiązującymi” (I Wydział Cywilny, 28 maja 1991 r., odwołania nr 89-19.522 i 89-19.725, opublikowane w Biuletynie).

3 Czy zgodnie z prawem danego państwa członkowskiego istnieją szczególne procedury mające na celu zapewnienie przestrzegania wspomnianych wyżej szczególnych zasad?

Prawo krajowe nie przewiduje specjalnych procedur mających na celu zapewnienie zgodności z przedstawionymi powyżej szczególnymi zasadami.

Ostatnia aktualizacja: 20/11/2025

Za wersję tej strony w języku danego kraju odpowiada właściwy punkt kontaktowy Europejskiej Sieci Sądowej (EJN). Tłumaczenie zostało wykonane przez służby Komisji Europejskiej. Jeżeli właściwy organ krajowy wprowadził jakieś zmiany w wersji oryginalnej, mogły one jeszcze nie zostać uwzględnione w tłumaczeniu. ESS ani Komisja Europejska nie ponoszą odpowiedzialności za wszelkie informacje, dane lub odniesienia zawarte w tym dokumencie. Informacje na temat przepisów dotyczących praw autorskich, które obowiązują w państwie członkowskim odpowiedzialnym za niniejszą stronę, znajdują się w informacji prawnej.